

446 Sider). Naar Fremstillingen er blevet saa omfattende, skyldes det, at Forf. ser det som sin Opgave udførligt at referere Indholdet af de forskellige Lejlighedsskrifter og Blade, som han behandler. Der findes ligeledes store Kapitler om Bladenes Annoncestof, og Annoncerne gengives ofte in extenso! Uden Skade kunde Fremstillingen være skaaret ned til en Fjerdedel.

Forf. bygger paa den foreliggende Litteratur, baade den norske og den danske, og man mærker sig, at han aabenbart ikke kender den nye Udgave af Dansk Biografisk Leksikon. Endvidere har han fremdraget forskelligt nyt Materiale fra det norske Rigsarkiv. Ogsaa disse Aktstykker aftrykkes fuldstændigt i Teksten. Forf. kan i Enkeltheder skildre den Intrige, der kvalte det første Forsøg af Peter Nørvig paa at skabe en egen norsk Presse i Bergen i 1720erne. Efter bredt at have gengivet Indholdet af de danske og norske økonomiske Publikationer, der saa Dagens Lys efter A. G. Moltkes Opfordring i 1755 til Offentligheden om at indsende Forslag til Næringslivets Udvikling — forfattet bl. a. af Erik Pontoppidan, F. C. Lütken, P. C. Stenersen, O. Holmboe, O. C. Lütken og P. F. Suhm — naar Forf. endelig frem til det egentlige Emne, nemlig Grundlæggelsen i Christiania, Bergen og Tronhjem i 1760erne af en egen norsk Presse. De tre Blade havde alle Karakteren af Adresseaviser. Foruden det kulturhistorisk vigtige Annoncestof indeholder de en Række selvstændige Artikler omhandlende norsk Næringsliv og alle ret kritiske over for Regeringen i København. Indholdet af disse Afhandlinger gengives udførligt og ganske mekanisk i den Rækkefølge, de er optaget, uden Forsøg paa at se dem under visse samlende Synspunkter. For en dansk Pressehistoriker er det interessant at se, at den ældste norske Presse adskiller sig væsentligt fra den tilsvarende danske — og for saa vidt ogsaa fra den almindelige europæiske — idet den ikke bringer udenrigspolitiske Postnyheder.

Harald Jørgensen.

I Åke Holmbäck og Elias Wesséns statelige publikation, *Svenska Landskapslagar tolkade och förklarade för Nutidens Svenskar*, udkom 1943 *Fjärde serien. Skånelagen och Gutalagen*, som i særlig Grad har interesse for danske læsere, idet den indeholder en række af de fra Skaane hidrørende retskilder. Principperne for udgivelsen er de samme som i de foregaaende serier; men de erfaringer, udgiverne har gjort, efterhaanden som arbejdet skred frem, er kommet det foreliggende bind til gode. For udgiverne af den danske oversættelse af Danmarks gamle landskabslove,

som er ved at udkomme (se 11. R. I, s. 563) har Holmbäck og Wesséns arbejde derfor været en meget betydelig hjælp.

Ligesom tilfældet er i de foregaaende serier, meddeles der først en almindelig indledning (forfattet af Wessén), hvori der bl. a. redegøres for haandskriftmaterialet og mere almene problemer, som knytter sig til de enkelte love. Derefter følger en af Holmbäck forfattet fremstilling af den skaanske rets rettergangssystem. Nødvendigheden af paa denne maade at drage en enkelt side af retsordenen ud og gøre den til genstand for selvstændig behandling kan diskuteres: men de processuelle problemer er i sig selv overordentlig interessante, og de gennemgaas paa en klar og letfattelig maade, saaledes at man højst kan beklage, at andre sider af retssystemet ikke behandles paa tilsvarende maade. Til en vis grad har udgiverne dog gjort dette, idet de har inddelt loven i større afsnit, som i kommentaren gøres til genstand for en samlet fremstilling, forinden de enkelte tvivlsspørgsmaal inden for det paagældende afsnit kommenteres. Ogsaa paa dette punkt har man fulgt princippet fra de foregaaende serier; men det føles unægtelig lidt fremmedartet for den, som ikke er vant til at se de danske lovttekster leddelt paa denne maade.

De skaanske retskilder, som er medtaget, er foruden Skaanske Lov og tillæggene til denne — ordnede efter inddelingen i »Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene« — den skaanske kirkeret og den skaanske birkeret. Derimod er Anders Sunesens parafrase over Skaanske Lov ikke oversat eller kommenteret; men i kommentaren til Skaanske Lov indeholdes udførlige oplysninger om, hvilke bestemmelser der findes hos Anders Sunesen om de enkelte spørgsmaal. Derimod undlader udgiverne saavel i citaterne fra parafrasen som i den udførlige indledning at komme ind paa, i hvilken udstrækning Anders Sunesens fremstilling er paavirket af romersk-kanoniskretlige tankegange, et spørgsmaal, der dog er af betydelig interesse, ligesom de heller ikke udtaler nogen opfattelse m. h. t. spørgsmaalet om, hvilken hensigt Anders Sunesen har forfulgt med sit arbejde.

Forsaavidt angaar forholdet mellem Skaanske Lov og parafrasen, vender udgiverne sig imod den herskende opfattelse, hvorefter der ikke skulde være noget direkte slægtskabsforhold mellem de to tekster, idet de skulde hvile paa en tredie text, som de paa forskellig maade udvider og bearbejder. Efter udgivernes mening maa det antages, at Anders Sunesen har benyttet selve den text af Skaanske lov, vi nu kender, og de uoverensstemmelser mellem teksterne, som den herskende opfattelse har betragtet som hindringer for at antage et direkte slægtskabsforhold, forklares paa

anden maade. Den udførlige gennemgang af disse afvigelser virker i det hele overbevisende, og det vil herefter være vanskeligt at fastholde den ældre opfattelse af sammenhængen.

En detailleret gennemgang af oversættelsen og kommentaren falder uden for rammerne for denne meddelelse. I hvilket omfang man anser det for nødvendigt at kommentere et bestemt lovsted, afhænger jo af et skøn, og udgiverne har i det hele meddelt en udførlig kommentar. For en dansk kommentator vilde det have været nærliggende i højere grad at inddrage de danske landskabsloves regler til belysning af den skaanske ret. Til gengæld indeholder den foreliggende udgave en række jævnførelser med de svenske landskabslove, som er overordentlig nyttige for danske læsere. M. h. t. et principielt spørgsmaal er anmelderen dog uenig med udgiverne, nemlig forsaavidt angaar spørgsmaalet om, i hvilket omfang kommentaren skal tage stilling til den foreliggende litteratur. I Holmbäck og Wesséns udgave findes et meget stort antal henvisninger til den for ikkefagmænd vanskelig tilgængelige filologiske og retshistoriske litteratur; men man savner flere steder en klar pointering af udgivernes standpunkt til divergerende opfattelser inden for litteraturen. Det vilde efter anmelderens mening have været et betydeligt plus for udgaven, hvis udgiverne, der i højere grad har gennemarbejdet hele lovtexten end de fleste andre, havde taget stilling til saadanne problemer — men det skal indrømmes, at det vilde have gjort deres arbejde endnu vanskeligere, end det i forvejen har været. Saaledes refereres s. 24 uden afstandtagen Brunners »Totenteil«-teori, hvorefter Totenteil var den lod i boet, som oprindelig anvendtes til den dødes begravelse eller til hans udstyr, men som senere skænkedes til kirken eller de fattige. Paa den anden side henvises s. 30 til Alfred Schultzes »Augustin und der Seelteil« (1928) og de der fremsatte teorier, som er uforenelige med Totenteilteorien og vel maa siges at have taget grunden bort under denne.

Resten af bindet optages af »Gutalagen« og »Gutasagan« med tilhørende indledninger. For danske læsere faar Gotlandsloven særlig interesse derigennem, at udgiverne opstiller den hypotese, at det er Anders Sunesen, som har givet stødet til nedskrivningen af denne lov. Udgivernes bevisførelse forekommer meget plausibel, og deres ordvalg er forsigtigt. I den seneste tid er hypotesen taget op af S. Skov (Festskrift til Erik Arup, s. 107—17) med den udvidelse, at Anders Sunesen ogsaa skulde have haft væsentlig indflydelse paa indholdet af de enkelte materielle retsregler. I denne vidtgaende udformning maa teorien i hvert fald afvises.

At oversætte en middelalderlig lovtæst er et arbejde, som er næsten umuligt at udføre tilfredsstillende undtagen ved et nært samvirke mellem en filolog og en retshistoriker. Den svenske udgave er paa den anden side et bevis paa, hvor udmærkede resultater man kan naa ad denne vej, og kan tjene som forbillede for tilsvarende udgaver andetsteds. Som udgaven fremtræder, henvender den sig ikke alene til lægmænd; ogsaa fagfolk i snævrere forstand vil med udbytte kunne studere det store stof, som har faaet plads inden for kommentarens snævre rammer.

Stig Juul.

Arkivar i det svenske Rigsarkiv Olof Jägerskiölds akademiske Afhandling *Hovet och Författningsfrågan 1760—1766* (Uppsala, 1943, 345 Sider) har til Genstand en fast afgrænset Episode inden for Frihedstidens slyngede indrepolitiske Begivenhedsrække. Under Ledelse af Dronning Lovisa Ulrika søgte Hofpartiet fra 1760ernes Begyndelse at udnytte en gunstig indenrigs- og udenrigspolitisk Situation til at bane Vejen for en haardt tiltrængt Reform af Forfatningen, der skulde have til Formaal at styrke den udøvende Magt over for den hidtil saa almægtige Rigsdag. Det var Dronningens Tanke, at denne Reform skulde gennemføres ved et Samarbejde mellem de to tidligere saa stridbare Partier Huerne og Hattene, og den planlagte Politik fik derfor Betegnelsen Kompositionspolitikken. Forsøget mislykkedes, efter at det ved flere Lejligheder havde set ud til, at et positivt Resultat var inden for Rækkevidde. Det mislykkede Forsøg kom i høj Grad til at bane Vej for Statsomvæltningen i 1772.

Forf. har stillet sig den Opgave — saavidt Kildegrundlaget tillader det — at følge de skiftende Faser i dette indviklede Hændelsesforløb, hvor baade personlige Intriger og forskellig international Indflydelse fik den politiske Situation til hurtigt at skifte. Fremstillingen bygger paa et betydeligt, hidtil ikke udnyttet Materiale. Blandt dette er der navnlig Grund til at fremhæve de Arkivalier, som den nordiske Undersøgelseskommission, som Forf. arbejdede for, fremdrog i Begyndelsen af 1930erne i Statsarkiverne i Moskva. Forf. har desuden fartet vidt omkring og i en Række europæiske Hovedstæder fremdraget supplerende diplomatisk Stof. Naar dette Materiale har haft saa stor en Betydning for Afhandlingen, hænger det naturligvis sammen med, at det svenske Forfatningsproblem og Spørgsmaalet om Hoffets større eller mindre Indflydelse paa svensk Rigsstyrelse ikke blot var et indre svensk Anliggende, men af alle Sveriges Naboer blev